

Kaposi József: *Dante Magyarországon*. Budapest, 1911. Révai és Salamon ny. 80. 4, 375 l. Ára ? K.

KAPOSI József, a kiváló magyar dantista, arra vállalkozik e vaskos kötetben, hogy hű képet nyújtson DANTE-nak Magyarországon való mindenoldalú, úgy irodalmi, mint művészeti szerepléséről.

DANTE szerepléséről a magyar irodalomban a Deutsche DANTE-Gesellschaft évkönyveinek első kötete már 1867-ben közölt tanulmányt *Dante in der ungarischen Literatur* címen KERTBENY Károly tollából, aki őszintén bevallotta, hogy a nagy firenzeivel Magyarországon csak a legujabb időben kezdenek foglalkozni.

KERTBENY-nél sokkal többet a magyar Dante-irodalomról IMRE Sándor sem tudott mondani, pedig az ő alapvető értekezése: *Az olasz költészet hatása a magyarrá*, melyben azt állította, hogy «nekünk DANTE nagyrészt ismeretlen dolog», tizenegy évvel későbbben látott napvilágot.

IMRE Sándor nyomán haladva, WLISLOCKI Henrik és SIROLA Ferenc is kutatták az olasz irodalom hatását a magyarrá, de mindketten alig néhány sorban végeztek a magyar DANTE-irodalommal.

Jelen könyv írója 1885-ben a *Koszorú*-ban tette közzé «DANTE a magyar irodalomban» c. dolgozatát, amelyben «fiatalos lelkesedéssel igyekezett a rendelkezésére álló anyag gyér és szűkös voltát takarogni».

Azóta a magyar dantisták száma örvendetesen megsaporodott, s midőn WEÉR-WILDE Pál 1902-ben a Società Dantesca Italiana fölkérésére összeállította a magyar DANTE-irodalom bibliográfiáját, vázlatá már tíz nyomtatott lapra terjedt.

Mindenesetre a KAPOSI érdeme az, hogy komoly, kimerítő munkát végzett. Morzsák gyűjtésére is vállalkozott. Tette ezt abban a meggyőződésben, «hogy a divino poeta asztaláról lehullott morzsák sincsenek hijján az éltető tápláléknak» és mert — ezt már mi tesszük hozzá — morzsákon kívül nem igen talált volna a DANTE-ra vonatkozó magyar írásokban. Ez azonban nem zárja ki, hogy az egyetemes fortuna di DANTE jövődö írója ne értékesíthesse nagy haszonnal KAPOSI lelkiismeretes, nagy tudást föltételező és emberfölötti türelmet igénylő munkáját. Könyve huszonnégy fejezetre oszlik.

Az első DANTE hírével, a második világirodalmi térfoglalásával és szereplésével foglalkozik. A harmadikban (DANTE és Magyarország) szerző egynéhány érintkezési pontot sorol föl Magyarország története

és az olasz költő művei között. A negyedik DANTE ismerete első hazai nyomainak van szentelve.

Arról, hogy a XIV. század folyamán DANTE hire eljutott-e és mint jutott el Magyarországra, egyetlen adatunk nincsen. Mindenesetre föltehető, hogy KÁROLY RÓBERT királyt érdekelték DANTE-nak atyjáról írott sorai s Nagy LAJOS sem volt közönyös az ANJOU és a HABSBURG ősök magasztalását vagy becsmélését illetőleg. Meg aztán csodálkoznunk kellene, ha az olaszországi főiskolákon tanuló magyar ifjak közül a DANTE nevét egyik se hallotta, műveit ne olvasta s legalább ismeretüket hazájába magával ne hozta volna.

A magyarok DANTE-val való ismerkedésének első nyomára mindamellet csak a XV. században, a konstanzi zsinaton bukkanunk.

GIOVANNI da SERRAVALLE fermai herceg-püspök ugyanis, aki húzamosabban résztvett a zsinaton, mivelhogy számos művelt hegyentúli kívánczozott a Commedia ismeretére, azt latinra fordította, hogy az olasz nyelvben járatlan németek, franciák, angolok, csehek, magyarok, szlávok stb. is megérthessék.

A fordítás egy másolatát külön dedikálta ZSIGMOND királynak.

Serravalle tehát tapasztalva a magyarok érdeklődését, rájuk is gondolt, mikor a Commediát latinra fordította és kommentálta, s így igen valószínű, hogy a konstanzi zsinat magyar főpapjai és főurai a latin prózára fordított Commediát olvasták. Hihető továbbá, hogy némelyikük a fejedelem környezetében később is hallotta a firenzei költő dicsőítését és az inperiumról szóló sorainak fölelmegetését.

Vajjon miképen gondolkoztak DANTE-ről az olaszos műveltségű magyar humanisták, élükön VITEZ Jánossal és Janus PANNONIUS-szal? E kérdésre nem adhatunk kielégítő feleletet, mert humanistáink mélységesen hallgatnak *Alighieriről*.

Hogy azonban MÁTYÁS király és udvara tudomást szerzett Dantéről, arra bizonyítotték a Commediának ama miniált kódexe, mely 34 más Korvina-maradvánnyal 1877-ben került vissza Konstantinápolyból Magyarországra.

A Commediának SERRAVALLE-féle latin fordítása és kommentártöredéke az egri egyházmegyei könyvtár tulajdona. A MÁTYÁS király illuminált DANTE-ját pedig a budapesti egyetemi könyvtár őrzi.

Ezeken kívül még egy magyarországi DANTE-kódexről van tudomása szerzőnek: a Magyar Nemzeti Múzeum DANTE De Monarchia-ját tartalmazó latin kéziratáról.

Ezekről szól a könyv ötödik fejezete.

Az egri DANTE-kódexről a «Tudományos Gyűjtemény» adott hírt először 1819-ben. Foglalkoztak vele, de többnyire felületesen, TOLDY Ferenc és nyomán Császár Ferenc 1853-ban, s végül VAISZ Ignác 1883-ban.

A szóban forgó kódex a XV. század elejéről való papír- és hártyakézirat. Átlag minden négy papirlapját két hártyalevél követi. A kódex 476 (újonnan) számozott levélből áll. Írása könnyen olvasható mezzogotico tondo, több kéztől származik és sokszor sietős. Másolói szerző szerint nem voltak magyarok. A kézirat nem mondható diszesnek. Csak a dedikációkat miniálták a másolók feltűnő gondossággal, mi arra vall, hogy a kódex 1417-ben Konstanzban Zsigmond király számára készült. Az egri kódex hosszú ajánlását — melynek teljes szövegét közli szerző — nem találjuk sem a vatikáni, sem a londoni SERRAVALLE-kódexben, mely utóbbi egyáltalában nem tartalmaz dedikációt.

A MÁTYÁS király illuminált DANTE-jára IPOLYI Arnold, KUBINYI Ferenc és HENSZLMANN Imre akadémikus társaival 1862-ben akadt Sztambulban. A kódexet 1877-ben II. ABDUL HAMID szultán 34 más Korvinkódexszel a budapesti egyetem könyvtárának ajándékozta. Bibliografailag először CSONTOSI János ismertette. A kódex számos terzina kihagyásával a Divina Commediát foglalja magában. Az egész Commediában 94 kész illusztráció, 5 tollrajz, 76 üres képhely és 3 iniciálé van.

A De Monarchiának összesen nyolc kódexe ismeretes. Közülök egy a Nemzeti Múzeum könyvtárában van — codex latinus medii aevi Musei Nat. Hung. No 212. Anyaga papiros és hártya; méretei 29×21 cm., leveleinek száma 122. Ebből a De Monarchia a 1^a—23^a lapot foglalja el. Sűrű, apróbetűs írása egy kéztől való. A széljegyzetek a 31 soros szöveget olykor egészen körülfogják. Az iniciálék miniáltak. A könyvet szerző állítása szerint 1438 végén vagy 1439 elején írták ALBERT király számára.

A hatodik fejezet tárgya: Dante Magyarországon a XVI—XVIII. században és a XIX. évszázad első felében. Ebben 27 oldalon át fürkészi az összefüggést DANTE és 350 év magyar irodalma nevezetesebb képviselői között. Nagy türelemmel kikutatja és följegyezi abban a leghalványabb vonatkozásokat is, de a Császár Ferencnek szentelt következő fejezet legelején annak a megállapítására jut, hogy a magyar irodalom a XIX. század második feléig egyetlen számottevő DANTE-cikket vagy fordítást sem képes felmutatni. Császár Ferenc kezdi meg a valamivel komolyabb magyar DANTE-irodalmat. Számos követője akadt és akad,

akkikkel szerző nagy szeretettel és behatóan foglalkozik a következő fejezetekben. A Dante-tanulmányok legkisebb árnyalata, a Dante-kultusz minden faja érdekli a szerzőt. Annyira kimerítő igyekszik lenni, hogy még a millenniumi Pokol-körkép előtt se hűnyja be szemét és említésreméltónak találja (igaz ugyan, hogy érdeme szerint) a GÁRDONYI Gézának abból az alkalomból kiadott ú. n. Inferno-fordítását.

Annál meglepőbb, hogy a hazai DANTE-kultusz egyik legfontosabb szervéről, a budapesti tudományegyetem olasz tanszékéről egy árva szóval sem emlékszik meg.

A könyvet a magyar Dante-irodalom nagy gonddal összeállított bibliográfiája fejezi be, melyet mindenkor haszonnal fog forgatni a Dante magyar irodalmával foglalkozó kutató. ZAMBRA ALAJOS.

H. T. Coutts és G. A. Stephen: *Manual of library bookbinding.* London, 1911. Libraco ltd. 8-r. XI, 251 l., 25 l. hird. 8 tábla. Ára kötve 7 Sh. 6 d.

Jelen könyv szerzői közkönyvtári tisztviselők, akik a könyvkötés elsősorban a könyvtár szempontjából vizsgálják. Az első két fejezet a kézi- és gyárikötés technikáját ismerteti főbb vonásaiban. Érdekesek az utóbbi fajta kötés tartósságára vonatkozó megjegyzések. STEPHEN szerint a kiadók szokásos kötése átlag 30 kikölcsönzést áll ki. Rendes hibái a kötések e nemének: 1. a fűzés lazasága; 2. rossz minőségű drót, szalag és organtin alkalmazása; 3. a fűzőszalagok és zsinetek számának minimumra csökkentése, vagy lazaszövésű organtinnal való helyettesítése; 4. a könyv hátának tökéletlen gömbölyítése; 5. a mellékletek egyszerű beragasztása; 6. rossz minőségű enyv alkalmazása; 7. a fűzőzsinetek elégtelen hossza; 8. tökéletlen beakasztás; 9. elégtelen préselés a beakasztás után. Néhány jelentősebb amerikai cég újabban közkönyvtárak részére népszerűbb kiadványait erősebb kötésben szállítja, kötetenkint 2—20 cent pótdíj lefizetése ellenében. Ez erősebb kötések a rendes gépkötéstől a következőkben különböznek: 1. a fűzés végtől-végig történik erős cérnával; 2. a fűzéshez három vagy több szalagot használnak; 3. az első és utolsó ív ellenállásának fokozására törési felületüket vászonnal borítják; 4. az előzék papírt vászon fácokkal erősítik fel. A könyvtári kötés elvét szórványosan egy pár angol kiadó is bevezette. A könyvtári kötés sajátos követelményeivel foglalkozik a következő fejezet. Ezek: hajlékonyság, tartósság, szoliditás, jó anyag, csínosság, könnyűség, olcsóság, megfelelő stílus. A kötés anyagának megválasztásánál a bekötendő művek